

Háromdimenziós grafikák

Romvári János művészetéről

Romvári János 1982-ben, miután más hasonló fölfogású és technikájú műveivel – *Történelmi áthatások*, *Szürke hét-köznapiak* – már sikerrel szerepelt kiállításokon, elkészített egy izgalmas háromdimenziós grafikát, a *Szín(tézis)próbát*. Nem hirtelen, ötletszerűen született meg

ez az alkotás, Romvári művészi és emberi alkatához inkább az alapos előkészületek, a gondos tervezés áll közel. Így megvolt már a Szín(tézis)próba előzménye is egy vegyes technikával készült lapon. A háromdimenziós műben e grafika tanulságait továbbgondolva és az 1980-

ban kezdett háromdimenziós munkák készítésében szerzett tapasztalatok alapján Romvári fotók fölhasználásával üveglapokra fényképezte Csontváry, Derkovits és Vajda Lajos portréját. Majd ezeket a lapokat egymás mögé helyezte el egy dobozba úgy, hogy mindegyik arc a mű egy-egy rétegét hozta létre. Két további, sajátos létramintával „díszített” üveglappal zárta le a doboz terét.

A Szín(tézis)próba első megközelítésben tiszteletadás a meg- és földézett mesterek előtt. A doboz lezártsága adja meg a keretet ehhez az hommage-hoz, érzékeltetve az életművek befejezettségét, de egymásmögöttségükkel a folyamatosság bizonyos lehetőségét is. A portrék szemből nézve – mert ez a háromdimenziós grafika elődeihez és utóbbi született társaihoz hasonlatosan csak ebből az egyetlen, kitüntetett nézőpontból szemlélhető, így adja ki a teljes képet – fölismerhetők, azonosíthatók. Egymást fedő rétegzettségük, a takarások azonban a látványt bizonytalanná teszik, az aránylag könnyen „leolvasható” három arcmból kibontakozik, összeszerveződik egy új minőség, egy egyelőre meghatározhatatlan forma, amely leküzdve a doboz (a tér) bezártságát, a nyitottság irányába hat, és birtokba veszi, újraértelmezi az egész kompozíciót.

Ennek a hatásnak az elérését segíti a választott anyag, az üveg transzparen-ciája. Az áthatásokkal sikerül megteremteni a statikus egészen belül a mozgékony-ság, a dinamikusság érzetét. És ez megfelel mind az elődökként szerepeltetett művészek munkásságának – hiszen bizonyos mértékű klasszicizálódásuk mellett sem mondhatjuk, hogy művészetük tanulságait kimerítettük és föl is használjuk, így ez a feszültség, ellentmondás szüntelenül mozgásban tart –, mind Romvári szintézisteremtő szándékának. Ezt az elvontan értelmezhető, de a maga konkrétságában és érzéki mivoltában is megjelenő szintézist, a kulturális rétegek, a művészi elvek és gyakorlatok együttélésének fontosságát és a fontosság belátását erősíti meg Romvári azáltal, hogy a vizsgálódás, a kutatás személyes jegyeivel látja el művének két rétegét.

Végig kell tekintenünk Romvári János az előző évtized elején induló és kibontakozó munkásságát, amely őrizi és folytatja az időszak szellemiségét.

Romvári művészi ideáljai a hetvenes évek elején-közepén Klee és Vajda voltak. Az ő műveik vonzásában készített szép, érzékeny vonalhálózatú rajzokat, amelyeken a természeti tárgyak átírásából alakult ki az absztrakt kompozíció. Már ezeken a munkákon föltűnik néhány motívum, amelyek a későbbi alkotásokon jutnak majd fontosabb szerephez.

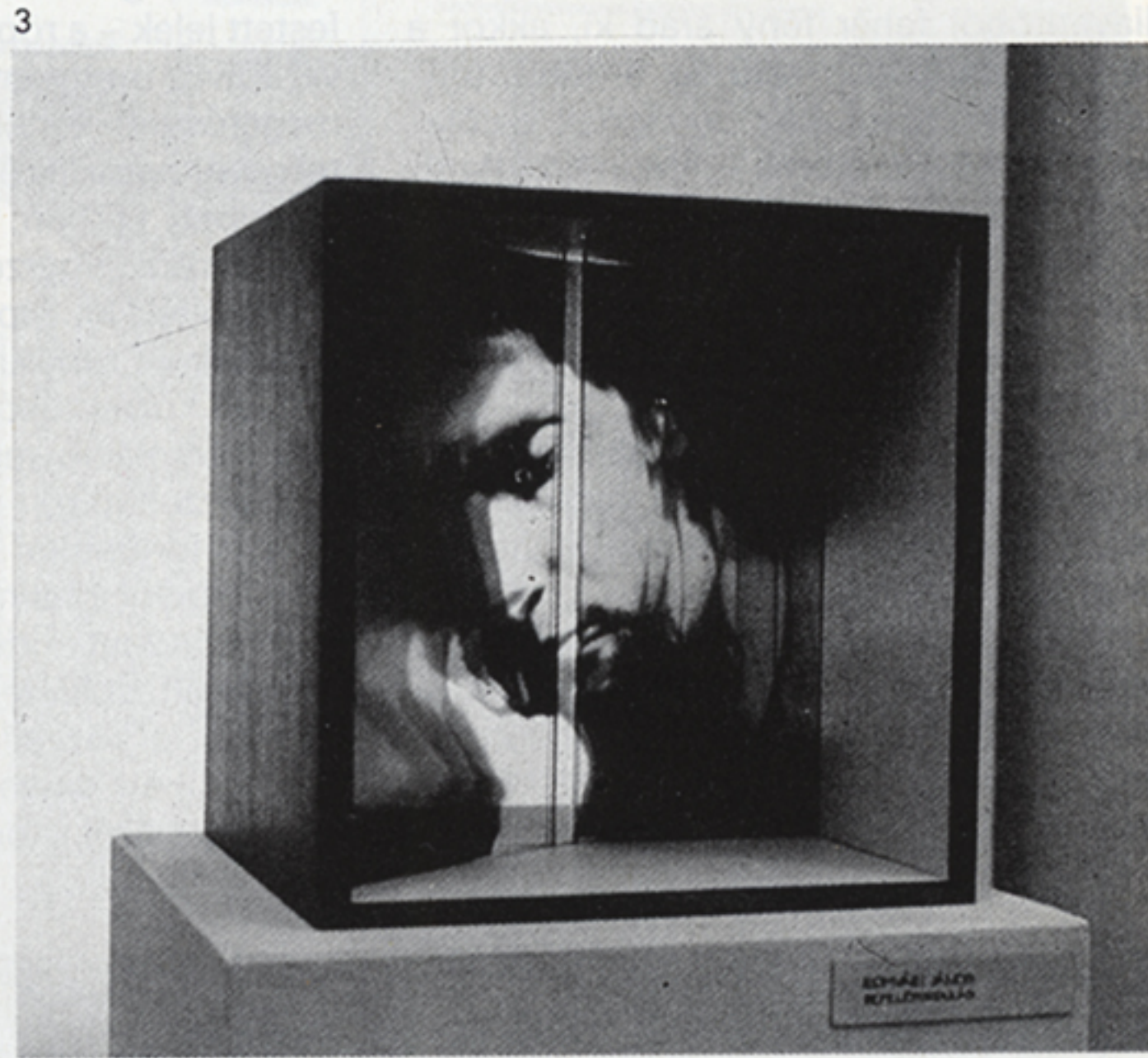

Vajda munkásságának elmélyült tanulmányozása közben jött rá Romvári, hogy nem pusztán a hazai vagy az európai hagyományokból lehet és kell merítenie, hanem egyetemes érvényű művészetet akar teremteni, hanem más kultúrák világából is. E „vajdai áttétellel” fordult Romvári érdeklődése az óceániai, afrikai és eszkimó kultúrák felé, s ennek az érdeklődésnek rajzi kifejeződései a *Töredék* (1978) sorozat darabjai lettek. E színes tussal és akvarell technikával készült lapok képki-vágatok: a már említett kultúrák valamely írásos, tárgyi emlékének részeit, töredékeit villantják föl. Később Romvári elkészítette a *Töredékek* két festményváltozatát (1979), amelyekben kísérletet tett

tások fölbontott képterében is látszik – olyan tárgyak, korrétegek vannak, amelyek sűrítve tartalmazzák a történelmet. Csak rájuk kell találni, ki kell őket emelni. Erre tesz kísérletet az *Áthatások*, amelynek utolsó üvegrétegéről a fájdalmas lírájú tárgyakra érdeklődve néz le Romvári arca. A szemből nézve összeálló kép benne s általa nyeri el értelmét.

Romvári János alkotókedvét nemcsak a meglelt és rugalmasan alkalmazható forma növelte, hanem az is, hogy tagja lett a Fiatal Művészek Stúdiójának, a Művészeti Alapnak, a Szövetségnek, és 1981–83 között megkapta a Derkovits-ösztöndíjat is. Kikerült így a nem túl kényelmes amatőr „státusból”.

vész, amikor nem csekély iróniáról tanúskodó művét, a *Szürke hétköznapiakat* megalkotja. Itt kivételesen nem áttételesen, hanem direkt módon használja a fényképet. Fotótöredékek alkotják a rétegeket. Az előteret szemét, törmeléket, lezárt üzletek előtt elmenő, személytelenül élő emberek és egy, százados romlásoknak kitett, menthetetlenül pusztuló bérház fotói töltik ki. Ezt a részt egy – a megszokások, a szabályok, a rendetlenségben rendet látó „akarat” szimbólumaként álló – négyzetrácsrendszer zárja le, hogy helyet adjon a realitást figyelmen kívül hagyó, sőt azzal – de hát ilyen valóság mellett ez érthető is – szemben álló vágyaknak, amelyeket egy hófödte hegy-

arra, hogy a rajzok egymásmellettségében felsorakoztatott kultúrarészleteket, illetve a kultúrák néhány jellegzetességét együtt láttassa a szerves kultúrafölfogás jegyében. A kétdimenziós festmény sem volt megfelelő megoldás arra, hogy az időbeli és térbeli kapcsolatokat-kapcsolódásokat, a kultúrkörök érintkezéseit érzékeltetni tudja.

A művész ezután talált rá problémájának megoldásaként a háromdimenziós grafikára, amely pontos kifejezője gondolatainak, szerkezetével pedig érvényesíteni képes a térbeli tagoltságot, az elkülönülés és az egymásra épülés törvényszerűségeinek és véletlenjeinek variációit az időfaktor beiktatásával is.

Érdekes módon, amikor 1980-ban Romvári elkészítette első háromdimenziós grafikáját, az *Áthatásokat*, az addig a világ teljességére figyelő „kamerájának” optikája hirtelen beszűkül, kisebb területet fog be: a művész közvetlen környezetében pásztáz. Egy málló vakolatú VII. kerületi házban – ahogy az az Átha-

A Derkovits-ösztöndíj ideje alatt készült *Történelmi áthatások* már ismét a világra tekint. Romvári dokumentumokat használ: Konstantin császár levelének részletét, Erzsébet levelét Stuart Máriához, és egy monarchiabeli katonai igazolványt reprodukált, másolt át üveglapokra a szokásos létramotívumokkal együtt. A különböző értékek elkülönültségét és összetartozását vizsgálva a legszemélyesebbhez: az íráshoz nyúlt. A kézírások, a levéltöredékek nemcsak a kor, hanem az őket író ember hű tükrei, de általánosságban a kultúrát, a kultúráltság fokát is megmutatják. Velük ellentétben áll az elidegenedett írás és nyelv: a szubjektum elsorvadását jelző katonai igazolvány. Egy más mellett és mögött, dokumentumként tárgyasulva azonban már csak jelek, töredékek, maradványok, föltárandó dokumentumok, amelyeket egy, a kultúra organikus voltát átélő művész szervez rendbe.

A Történelmi áthatások után újfent a maga környezetére összpontosít a mű-

csúcsokat és egy tengerpartot ábrázoló színes nyomat „képvisel”. Ha tetszik, ha nem, Romvári szerint az elvagyódás érzése is beletartozik a meg nem élt szerves kultúrába, amelynek a mindennapok életén túlnövő, a művészet szférájába tartozó kérdéseiről ad számot – hogy visszatérjünk hozzá – a Szín(tézis)próba.

Ahogy annak idején a háromdimenziós grafikák készítésébe azért kezdett bele az alkotó, mert a két dimenzió már nem elégítette ki, úgy a látszólagos, illuzórikus terek létrehozása sem lehetett számára végcél. Ezért kezdett a „térdo-

1 Romvári János: Változékony idő (részlet), vegyes technika, environment

2 Romvári János: Szín(tézis)próba, vegyes technika, üveg, fa, 45 × 45 × 30 cm, 1982

3 Romvári János: Befeléfordulás, vegyes technika, üveg, fa, 45 × 45 × 30 cm, 1983

4 Romvári János: Változékony idő (részlet), vegyes technika, environment, a Stúdió Galéria-beli kiállításról (fotók Romvári János)

bozokkal”: installációkkal és environmen-
tekkel is foglalkozni. Az első ilyen munká-
ját, a *Transzformációt* 1982-ben a Fészek
Galériában, majd 1983-ban a Műcsar-
nokban mutatta be. A 4 × 2 × 2 méteres
fekete dobozban egynézetű, több térbeli
rétegű művel szembesülhettünk. A hár-
mas tagolású alkotás első rétegében egy
üvegre fotózott kétrétegű torzó „önarcké-
pet” függesztett. Emögé fólialapot helye-
zett, amely mögött szorosan papírtöredé-
kek húzódnak. A doboz leghátsó részé-
ben, harmadik réteggént textiltől kivitele-
zett plasztikus rész van, amely egyrészt az
üvegen látható portré fölnagyított válto-
zataként, másrészt vetítővászonként funk-
cionál.

Amikor a doboz bejáratánál elhelyezett
diavetítőtől fehér fény árad ki, akkor a
transzparensportré tölti ki a teret úgy,
hogy a papírdarabkák „kivágnak belőle”
részeket, és a torzó „megnyirbáltan”,
csonkítottan vetítődik a textilre. A máso-
dik fázisban a diavetítő Romvári portréját
vetíti. Ekkor a három portré összekevere-
dik, kitakarnak egymásból részleteket, ka-
leidoszkópszerűen alakul ki a „végleges”
kép a doboz textiltalán. Ez az önmagára
kérdő művészmodell nem variációs le-
hetőségeivel és zártságával tüntet, hanem
vállalja, sőt kívánja a találkozást a nézővel.
A belépő óhatatlanul is a fénysugár útjába
kerülhet, így alakítja és részese lehet az
alkotásnak, módosíthatja részleteiben, de
alapvető célját és funkcióját nem változ-
tathatja meg. És ebben a nyitott műalko-

tásban – amellet, hogy a maga technikai-
művészi problémáit kitűnően, a művészet
belső világán túlnyúló, valóban világértel-
mező módon valósította meg – ennek a
deklarálása is lehetett Romvári szándéka.

Programjának eddigi összefoglalása a
Változékony idő című, a Stúdió Galériá-
ban 1983 végén bemutatott térberende-
zése volt. Itt együttesen alkalmazta vala-
mennyi eszközét egy olyan együttesben,
amely reprezentálta művészi szemléletét,
filozófiáját. A sokértelmű cím mögött há-
rom időréteg – érdemes figyelni a klasszi-
kusokra utaló hármas egységekre is! –
„rejtezik”. Maga a változékony idő(járás),
amelyet a vattából kialakított „hófoltok”
érzékeltek az üveg „hófogók” mögött.
A többretegű történelmi időt a hófogókra
festett jelek – a röppenő fehér technikájá-
val föl vitt motívumok vagy a kenderrel is
megerősített festék – mellett a „doboz”
tetejéről becsüngő inka csomóírások és a
teremben körben, a „hófogók” fölé tett,
depressziót sugárzó, üvegre fotózott port-
rék jelölték ki. Hozzájuk kapcsolódott a
történelmi tudatunk szétrombolásában
aktívan közreműködő tömegkommuniká-
ciós információ-rendszereket szimbolizá-
ló papíruhatag.

Ez a történelmi idő egyben kiformálta
magán belül a harmadik időréteget: a mű-
vészettörténeti időt is. Így gazdagon
strukturált, sokértelmű, az elvont gondo-
latiságot a közvetlen érzékeléssel össze-
kötő műben összegződhetek művészet-
ről, kultúráról, történelemlről, a kortárs

művészet feladatairól és lehetőségeiről
vallott nézetei.

Történt persze kísérlet arra is, hogy va-
lódi terekbe kerüljenek ki Romvári művei
a múzeumi és kiállítótermi terekből.
A nagyatádi faszobrász szimpózium terü-
letének átalakítására adódott lehetőség,
és Romvári mellett *Samu Géza, ef. Zámbo
István, Farkas László, Kalmár István és
Trombitás Tamás* vállalkozott e feladatra.
Sajnos, csak tervek születtek. Romvári
Földmetszetek címmel készítette el nagy-
méretű „tereprendezési” tervét. Négy ha-
talmos vitrint gondolt el, olyanokat, ame-
lyekben már alkalmazott és új jelekkel egy
elképzelt történelmi rétegződést, kulturá-
lis együttlétet akart létrehozni.

Hogy e – ma még megbízó hiányában
„sikertelen” – terv ellenére Romvári tisztán
látja a művész „mozgáskörzetét”, arra
egyik újabb munkája, az *Előre kiszabott
darabok* installációja mutat. Nyolc nagy-
méretű bőrdarabra fölrajzolta a párizsi
Notre Dame alaprajzát. A hatalmas mun-
kával készült alkotás különálló, de egysé-
ges egészet képező darabjai és a létreho-
zásukra irányuló művészi alázat a művészi
lét széttöredezettségét, a teljességen belül
kicsiny részlegességét tükrözi. Nem pesz-
szimisztikus visszavonulás ez, hanem be-
látása s vállalása annak a művészi teljesít-
ménynek, amely bármekkora értéket hoz
is létre, mégis csak töredékét annak, amit
mindannyian elvégezhetünk; és ez az al-
kotásokból következő, elfogadható prog-
ram.

Gyárfás Péter

